

שיחות הר"ן – אות נא (ה')

1) שיחות הר"ן – אות נא

... גם הפקרות אין צריכים. אף על פי שבאמת אצלי אינו נקרא הפקרות כלל, אך רבא להפך פשוט אחר עסקי עולם הזה ורחוק מעבודתו יתברך זהו מפקר באמת, אך אף על פי כן אפלו מה שנקרא אצל העולם הפקרות דהינו מי שמפקיר כל עסקי עולם הזה מכל וכל ועוסק רק בעבודת ד', שזהו אצל העולם הפקרות, גם זה אין צריכים, כי יכולים להיות איש פשוט בלי הפקרות...

2) ספר דעה את ה' – מאמר "דרכה של תורה", עמ' 104 (ר' אברהם ישעיהו טרופ שליט"א)¹

דרך התורה – דרך יפה היא. דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום. מחנכת היא את האדם לעדינות, יושר וטוב לב. פעם נשאלתי ע"י בחורים "מתחזקים", האם צריך האדם להיות "קיצוני" בקיום התורה, או לא? תשובתי היתה בנוסח זה: בודאי שצריך להיות "קיצוני" בקיום התורה! השאלה היא רק: מה התורה אומרת? ברור שצריכים לקיים את התורה באופן קיצוני, כלומר, להשתדל לקיימה באופן מלא, ללא פשרות. כי התורה היא דבר ד', ודבר ד' הוא מוחלט! השאלה היא רק: מה כתוב בה? מה כתוב בכלה, בכל חלקיה, ולא רק באחת מפינותיה...

3) רמב"ם – הלכות דעות, פרק א

הלכה א - דעות הרבה יש לכל אחד ואחד מבני אדם וזו משונה מזו ורחוקה ממנו ביותר, יש אדם שהוא בעל חמה כועס תמיד, ויש אדם שדעתו מיושבת עליו ואינו כועס כלל ואם יכעס יכעס כעס מעט בכמה שנים, ויש אדם שהוא גבה לב ביותר, ויש שהוא שפל רוח ביותר, ויש שהוא בעל תאוה לא תשבע נפשו מהלוד בתאוה, ויש שהוא בעל לב טהור מאד ולא יתאוה אפילו לדברים מעטים שהגוף צריך להן, ויש בעל נפש רחבה שלא תשבע נפשו מכל ממון העולם, כענין שנאמר אוהב כסף לא ישבע כסף, ויש מקצר נפשו שדיו אפילו דבר מעט שלא יספיק לו ולא ירדוף להשיג כל צרכו, ויש שהוא מסגף עצמו ברעב וקובץ על ידו ואינו אוכל פרוטה משלו אלא בצער גדול, ויש שהוא מאבד כל ממונו בידו לדעתו, ועל דרכים אלו שאר כל הדעות, כגון: מהולל ואונן וכילי ושוע ואכזרי ורחמן ורך לבב ואמיץ לב וכיוצא בהן.

הלכה ג - שתי קצוות הרחוקות זו מזו שבכל דעה ודעה אינן דרך טובה ואין ראוי לו לאדם ללכת בהן ולא ללמדן לעצמו, ואם מצא טבעו נוטה לאחת מהן או מוכן לאחת מהן או שכבר למד אחת מהן ונהג בה יחזיר עצמו למוטב וילך בדרך הטובים והיא הדרך הישרה.

הלכה ד - הדרך הישרה היא מדה בינונית שבכל דעה ודעה מכל הדעות שיש לו לאדם, והיא הדעה שהיא רחוקה משתי הקצוות ריחוק שוה ואינה קרובה לא לזו ולא לזו, לפיכך צוו חכמים הראשונים שיהא אדם שם דעותיו תמיד ומשער אותם ומכוין אותם בדרך האמצעית כדי שיהא שלם בגופו, כיצד לא יהא בעל חמה נוח לכעוס ולא כמת שאינו מרגיש אלא בינוני, לא יכעוס אלא על דבר גדול שראוי לכעוס עליו כדי שלא יעשה כיוצא בו פעם אחרת, וכן לא יתאוה אלא לדברים שהגוף צריך להן ואי אפשר להיות בזולתן כענין שנאמר צדיק אוכל לשובע נפשו, וכן לא יהיה עמל בעסקו אלא להשיג דבר שצריך לו לחיי שעה כענין שנאמר טוב מעט לצדיק, ולא יקפוץ ידו ביותר, ולא יפזר ממנו אלא נותן צדקה כפי מסת ידו ומלוה כראוי למי שצריך, ולא יהא מהולל ושוחק ולא עצב ואונן אלא שמח כל ימיו בנחת בסבר פנים יפות, וכן שאר דעותיו, ודרך זו היא דרך החכמים, כל אדם שדעותיו דעות בינונית/בינוניות/ממוצעות נקרא חכם.

הלכה ה - ומי שהוא מדקדק על עצמו ביותר ויתרחק מדעה בינונית מעט לצד זה או לצד זה נקרא חסיד... וזהו לפני משורת הדין, ומצווין אנו ללכת בדרכים האלו הבינוניים והם הדרכים הטובים והישרים שנאמר "והלכת בדרכיו".

הלכה ו - כך למדו בפירוש מצוה זו, מה הוא נקרא חנון אף אתה היה חנון, מה הוא נקרא רחום אף אתה היה רחום, מה הוא נקרא קדוש אף אתה היה קדוש, ועל דרך זו קראו הנביאים לא-ל בכל אותן הכנויין ארך אפים ורב חסד צדיק וישר תמים גבור וחזק וכיוצא בהן, להודיע שהן דרכים טובים וישרים וחיוב אדם להנהיג עצמו בהן ולהדמות אליו כפי כחו.

הלכה ז - וכיצד ירגיל אדם עצמו בדעות אלו עד שיקבעו בו, יעשה וישנה וישלש במעשים שעושה על פי הדעות האמצעיות ויחזור בהם תמיד עד שיהיו מעשיהם קלים עליו ולא יהיה בהם טורח עליו ויקבעו הדעות בנפשו, ולפי שהשמות האלו נקרא בהן היוצר והם הדרך הבינונית שאנו חייבין ללכת בה, נקראת דרך זו דרך ה', והיא שלמד אברהם אבינו לבניו שנאמר "כי ידעתיו למען אשר יצוה וגו'", וההולך בדרך זו מביא טובה וברכה לעצמו שנאמר "למען הביא יקוק על אברהם את אשר דבר עליו" (וירא יח, יט)

¹ הוצאת ספרים פלדהיים, תשע"א.

4 פרקי אבות – פרק ג

רבי אלעזר בן עזריה אומר אם אין תורה אין דרך ארץ אם אין דרך ארץ אין תורה אם אין חכמה אין יראה אם אין יראה אין חכמה, **אם אין בינה אין דעת אם אין דעת אין בינה**, אם אין קמח אין תורה אם אין תורה אין קמח.

5 דרך חיים – פרקי אבות, פרק ג (מהר"ל מפראג זצ"ל)

והרב רבינו יצחק בר ששת זכרוננו לברכה כתב בתשובותיו כי פירוש דעת, המושכלות הראשונות, כמו שהכל גדול מן החלק [the sum of a whole is greater than its parts], ודבר זה נקרא דעת לפי שיודע אותם, והבינה הם המושכלות שניות שמוציא האדם מן המושכלות הראשונות. ואמר אם אין דעת דהיינו המושכלות הראשונות אין בינה מהיכן יוציא המושכלות השניות, ואם אין המושכלות השניות דהיינו הבינה שעל ידי הבינה מוציא דבר מתוך דבר אין כאן דעת, כלומר כי המושכלות הראשונות הם לבטלה דאין המושכלות הראשונות נחשבים רק להוציא המושכלות השניות כך פירש הוא, והנה גם לפי פירושו הבינה יותר במעלה מן הדעת. **אבל לפרש הדעת מושכלות הראשונות דבר זה אין נראה בשום אופן, שהכתוב אומר "וְאִמְלֵא אֶתְּוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחֻכְמָהּ וּבְתַבּוּנָהּ וּבְדַעְתָּהּ" (שמות ל"א) ומה מעלה יש במושכלות הראשונות שנמצאים אצל כל אדם ואדם, ועוד מאי אתה חונן לאדם דעת וחננו מאתך בינה דעה, ועוד בפ"ק דברכות (ל"ג, א') כל מי שיש בו דעה כאלו נבנה בית המקדש בימיו. אם לא שיפרש כי כאן פירוש דעת על המושכלות השניות, אבל אין נראה כלל דבר זה, אבל עיקר הפירוש כמו שאמרנו כי הדעת יקרא כאשר יודע ומשיג הדברים כפי מה שהם ובהם ישיג הבדל הדברים, ומעלה זאת היא יסוד אל הבינה שכאשר ימצא אצל האדם מעלה זאת שיודע אמתת הדברים במה שהם נבדלים זה מזה יגיע אל הבינה, ואם אין בינה אין דעת כי אם [אין] המדריגה העליונה הזאת והוא השלמת השכל כפי מה שראוי לא ימצא ג"כ הקודם שאין זה רק חצי דבר:**

6 מסכת ברכות דף לא:

"וונתתה לְאִמְתָּךְ זרע אנשים", מאי זרע אנשים? ... ורבנן אמרי: זרע אנשים - זרע שמובלע בין אנשים. כי אתא רב דימי, אמר: לא ארוך ולא גוף, ולא קטן ולא אלם, ולא צחור ולא גיחור, ולא חכם ולא טפש.

7 מסכת מגילה דף יג.

"ויהי אמן את הדסה", קרי לה הדסה, וקרי לה אסתה... בן עזאי אומר: **אסתה לא ארוכה ולא קצרה היתה אלא בינונית, כהדסה.**

8 מהרש"א (שם)

לא ארוכה ולא קצרה כו'. הוא מעלה **בבן אדם** כמ"ש בחנה "זרע אנשים" לא ארוך ולא גוף כו' ע"ש.

9 סיפורי חסידים – פרשת משפטים, עמ' 210 (ר' שלמה יוסף זווין זצ"ל)

בשעת עריכת ה"ש"לחן" של "שלוש סעודות" אצל הצדיק רבי חיים מצאנז ז"ל, אחר שאמר הצדיק תורה, היה נוהג לישב בדממה בתוך אפלת בידהערבים, כשהוא שקוע בדבקות עמקה. דממת קדש היתה שוררת בבית, וכל המסבים היו שוקעים אף הם יחד עם רבם בדבקות עצומה והיו שרויים באימה ופחד. היה הצדיק מתעורר מדבקותו, זמר את הזמירות, וכרגיל היה מזמר: "איל מסתתר".

נקרה פעם כשהאריז הרבה בדבקותו בשעת הזמר "איל מסתתר" בפעדה השלישית, תקפו שעול חזק. הוא לא הפסיק, והמשיך לזמר, אף-על-פי שהשעול הלך וגבר ולא הרפה ממנו. קם בנו, הרב רבי ברוך, הלך והביא כוס תה והגיש לו, שישתה וירוח לו מהשעול. דחה הצדיק את התה מעליו, ואמר:

— מה תרצה ממני, בעולם האצילות אין שותים תה.

אמר לו בנו:

— אכל בעולם האצילות, אבא, אף אין משתעלים.

— נצחתי, בני — השיב הצדיק, ושתה את התה.